

ΑΣΤΡΙ κι ΑΣΤΡΙΤΣΙ

ΘΕΑΝΩ και ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΤΖΗΜΑ
Μάνα και κόρη θυμούνται και τραγουδούν

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΤΡΙΝΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Η οικογεωγραφία της περιοχής της Κόνιτσας αποτελεί έναν καλό οδηγό για την κατανόηση της κοινωνικο-οικονομικής και πολιτισμικής συγκρότησης του χώρου μέσα στο χρόνο. Οι ίδιες οι οικολογικές ζώνες, όπως προορισθήκαν πιο πάνω, αποτέλεσαν το γεωγραφικό πλαίσιο ανάπτυξης συγκεκριμένων τοπικών συστημάτων οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης και, βεβαίως, πολιτισμικής έκφρασης.

Υπάρχει πράγματι, μια χαρακτηριστική αντιστοιχία ανάμεσα στις οικολογικές ζώνες και τις πολιτισμικές μικρο-ενότητες. Η ζώνη του Σαραντάπορου, που εκτείνεται από τα όρια με τη Δ. Μακεδονία μέχρι τις παρυφές της Κόνιτσας και τα σύνορα με την Αλβανία (εκεί που πάει να σμίξει ο Σαραντάπορος με τον Αώο), αντιστοιχεί στα γνωστά μαστοροχώρια στις δύο πλευρές του ποταμού. Η ζώνη του Αώου, που εκτείνεται σχεδόν από 'κει που ξεκινά ο ποταμός μέχρι τον κάμπο της Κόνιτσας αντιστοιχεί στα χωριά της Δάκκας Αχών, στη βόρεια πλευρά του. Ψηλότερα, η ζώνη των αλπικών βοσκοτόπων του Γράμμου και του Σμόλικα αντιστοιχεί στα κτηνοτροφικά βλαχοχώρια. Τέλος, στη λεκάνη της Κόνιτσας, γύρω γύρω στον κάμπο αναπτύσσονται μια ομάδα κατά βάση γεωργικών χωριών, αρκετά κοντά στην ίδια την πόλη της Κόνιτσας.

Ας δούμε, λοιπόν, πιο αναλυτικά όλες αυτές τις υποενότητες, πώς διαμορφώθηκαν και εξελίχθηκαν ιστορικά και ποια είναι τα ιδιαίτερα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους.

Τα μαστοροχώρια του Σαραντάπορου, το λέει και τ' όνομά τους, είναι γνωστά και Ξακουσμένα για τους μαστόρους, που κατά την παροιμιώδη φράση «<<έχτισαν τον κόσμο>>». Πρόκειται για μια συστάδα χωριών (γύρω στα 40), τοποθετημένα στη ζώνη της δρυός, με βασικό στοιχείο ταυτότητας την τεχνική ειδίκευση. Κοινότητα με γεωργοκτηνοτροφικό παρελθόν, που σε κάποια χρονική στιγμή λόγω οικονομικής και δημογραφικής στενότητας πέρασαν στην τεχνική εξειδίκευση, διαδικασία που έμελλε να είναι καθοριστική για την κοινωνική και την πολιτισμική τους έκφραση. Όλα σχεδόν τα χωριά ανέδειξαν μαστόρους της πέτρας, χτίστες' όμως κάποια απ' αυτά ειδικεύτηκαν και σε άλλες τέχνες, έτσι ώστε να ταυτιστούν ιστορικά μ' αυτές. Είναι γνωστή παραδείγματος χάριν, η φράση «<<ζωγράφος είσαι, χιονιάδι-της είσαι>>» ή το γιαννιώτικο στιχοπλάκι «<<γίναν τώρα οι δικηγόροι σαν στη Βούρμπιαν' οι μαστόροι>>».

Είναι γνωστό ιστορικά, ότι τα χωριά αυτά διαμορφώθηκαν ως συμπλεγείς κοινότητες κατά τους πρώτους αιώνες της οθωμανικής κυριαρχίας. Μέχρι τότε υπήρχαν διάφοροι διάσπαρτοι μικροοικισμοί με βάση το σύστημα οργάνωσης κατά «<φάρες>>, οι οποίοι συνενώθηκαν για συγκεκριμένους διοικητικούς, φορολογικούς αλλά και αμυντικούς λόγους. Η φυσική αύξηση του πληθυσμού αλλά και η εγκατάσταση επιβλудών στη συνέχεια προκάλεσε μια οικονομική στενότητα, με αποτέλεσμα την αναζήτηση διεόδου σε τεχνικές δραστηριότητες.

Η ανάπτυξη των συγκεκριμένων τεχνικών επαγγελματιών χαρακτηρίσει για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα τον κοινωνικό βίο των κοινοτήτων αυτών, με απόγιο τον 18ο και 19ο αιώνα. Μόνο στα τέλη του 19ου αιώνα αρχίζει η κάμψη του φαινομένου αυτού, καθώς παρακμάζει γενικά η βιοτεχνία και ο χώρος της Βαλκανικής «<<παιρνει την κάτω βόλτα>>», όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Κονιτσιώτης συγγραφέας Γ. Λυμπερόπουλος. Έτσι τις περιόδους μετακινήσεων των μαστόρων αρχίζουν να αντικαθιστούν τα ταξίδια που σήμαιναν Ξενιτιά, δηλ. πολύχρονη διαμονή σε ξένους τόπους' Βλαχιά, Πόλη, Αίγυπτο, Αμερική αργότερα...

Αυτή, η άλλη έξοδος, που τραγουδήθηκε σαν μοιρολόι, αποτυπώθηκε σε αρχοντικά σπίτια, τοξοτά γεφύρια, σχολές και εκκλησίες, σε ευαγή ιδρύματα γενικά, δίνοντας έτσι μια τελευταία ανάσα και στους μαστόρους, που «<<μύριξαν από μακριά>>» τον πλούτο που ειζέρρεε στα χωριά από τα Ξένα...

Οι τέχνες, λοιπόν, μαστορική, Ξυλουργία, Ξυλογλυπτική, αγιογραφία, ζωγραφική, όπως ασκήθηκαν σε επαγγελματική συντεχνιακή βάση, σφράγισαν το βίο και τον πολιτισμό των χωριών αυτών, με αποτέλεσμα

την ιστορική τους ταύτιση μ' αυτές και τη διαμόρφωση μιας συνείδησης τοπικής ιδιαιτερότητας, που παίζει καθοριστικό ρόλο τόσο στη συλλογική μνήμη όσο και στη συνείδηση του παρόντος. Μαστόροι της πέτρας σ' όλα τα χωριά, Ξακουστοί πρωτομαστόροι και πελεκάνοι της Πυρσόγιαννης και Βούρμπιανης, ταλιαδούροι (Ξυλογλύπτες) του Τούρνοβου, ζωγράφοι-αγιογράφοι των Χιονιάδων, μαραγκοί του Λισκατισιού, οργώνουν τη Βαλκανική χτίζοντας δημόσια και ιδιωτικά κτίρια, σκαλίζοντας τέμπλα εκκλησιών, <<ιστορώντας>> μοναστήρια, ζωγραφίζοντας αρχοντικά, αφήνοντας εν τέλει τα ίχνη μιας άφταστης λαϊκής τέχνης σε λιθανάγλυφες κεφαλές πρωτομαστόρων, σε ανορθόγραφες επιγραφές εικόνων <<ιστορητή ο πάνσεπτος ούτος ναός... κ.λπ. κ.λπ.>>, σε μια γλώσσα δικιά τους, συνθηματική, τα <<κουδαρικά>>, που εκ του χαρακτήρα της δεν έπρεπε ποτέ να γραφτεί, για ν' αργοσβήσει στις σκαλωσιές κάποιων σύγχρονων οικοδομών...

Δεν είναι στις προθέσεις μας να επιχειρήσουμε μια τεκμηρίωση της αξίας των έργων και της τέχνης γενικά των λαϊκών καλλιτεχνών, ούτε να προβούμε σε παρατηρήσεις αισθητικού χαρακτήρα. Τα έργα τους, μνημεία πια λαϊκής τέχνης, όπως το γεφύρι της Κόνιτσας, το Ξυλόγλυπτο τέμπλο του Αγ. Αθανασίου Ιωαννίνων, οι ζωγραφιές στα αρχοντικά του Πηλίου που παρουσίασε ο Κίτσος Μακρής και ένα πλήθος άλλων έργων Ξακουστών, που δυστυχώς δεν έχουν ακόμα καταγραφεί, μιλούν από μόνα τους.

Το μεγαλείο στην τέχνη αυτών των <<ανώνυμων>> δημιουργιών έγκειται στον τέλειο συνδυασμό της πρακτικής και της αισθητικής λειτουργίας, στο σεβασμό του φυσικού περιβάλλοντος προς το οποίο εναρμονίζονται τα έργα τους, στην αίσθηση της ανθρώπινης κλίμακας και το δέος απέναντι στο Θείο, στην κατάθεση ψυχής σε κάθε δημιουργία, <<που κάνει κάθε πέτρα να σου κρίνει>>, σε μια εσωτερική αρμονία και ισορροπία που παραπέμπει σε συλλογικότητες άλλων εποχών.

Λαξευμένες και μη πέτρες, γεωμετρικές στέγες, αραδιασμένες σχιστόπλακες, υψίκορμες καμινάδες, πέτρινα ή ξύλινα γειώματα, ευθυγραμμισμένες γρηπίδες, ξύλινα δεσίματα, τοξωτά υπέρθυρα, αγκωνάρια λαξευμένα με βελόνη, λίθινες τετράγωνες ή κυκλικές κολώνες, θολωτές πέτρινες κατασκευές, πλακοστρώσεις με καπάκια, κτηροκικές πλάκες, λιθανάγλυφα, ξύλινες στέγες, Ξυλόγλυπτες οροφές, πλατισονίδια πατάματα, σκάλες, ξύλινα κιγκλιδόματα, παράθυρα με καΐτια, ταμπλαδοτές πόρτες, Ξυλόγλυπτες μεσάντρες, Ξυλόγλυπτα έπιπλα, τέμπλα, σφυρήλατα καρφιά, τζινέτια, σιδεριές, μεντεσέδες, κλειδαριές, πόμολα, φορητές και μη εικόνες, κοσμικές παραστάσεις σε οντάδες, ένα σύνολο τέτοιων στοιχείων συνιστούν τον πλούτο της λαϊκής δημιουργίας των τεχνιτών των μαστοροχωριών.

Και πίσω, στη βάση αυτού του φαινομένου, μια συμπληρωματική πρωτογενής παραγωγή, στα χέρια κυρίως των γυναικών, λίγα κηπίδια, κανένα χωράφι και κανένα αμπέλι, λίγα οικίσματα ζωντανά, μια οικιακή οικονομία που αποσιπώνεται στο τοπίο με τις ξερολιθιές και τις ταράτσες, τους φράχτες και τα οχτώματα, τις μαδημένες (για κλαδί) βελανιδιές που στέκουν σαν γλυπτά της φύσης και το μικρό δάσος για την απαραίτητη Ξυλεία.

Αυτή είναι η κληρονομιά, που έστω και σε παρική, επιβιώνει ως τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, για να οδηγηθεί στην εγκατάλειψη και, τέλος, σε μια επιστροφή, οι στόχοι της οποίας δεν είναι ακόμα ξεκάθαροι...

Βασίλειο Νιτσιάκος

Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Απόσπασμα από το βιβλίο Νομός Ιωαννίνων: Σύγχρονος Πολιτισμική Γεωγραφία.
Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων. Ιωάννινα, 1998.

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ

Το σημαντικό και το ουσιώδες που προσφέρουν οι δημιουργοί αυτού του δίσκου (η Μαριάννα και η Θεανώ Τζήμα και ο Γιώργος Κωτσίνης) αποτελείται από δυο διαφορετικά στοιχεία που όταν συναντώνται αρμονικά, δίνουν ένα θαυμαστό αποτέλεσμα. Το πρώτο στοιχείο αφορά το κάλλος, την ωραιότητα, την αισθητική φυσιογνωμία της μουσικής που διασώζει η παράδοση και που εμπνέει τους γνήσιους και ευαίσθητους φορείς της. Το δεύτερο και εξαιρετικά σημαντικό, όσο και κρίσιμο, στοιχείο είναι η αλήθεια, η αυθεντικότητα στην υλοποίηση της παραδοσιακής μουσικής, που όσο περνά ο καιρός γίνεται όλο και περισσότερο δυσεύρετη. Εδώ και έναν αιώνα η διάδοση των δημοτικών τραγουδιών από τα Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης είχε μεταξύ των άλλων και ορισμένες καθοριστικές συνέπειες σε αυτόν τον τομέα.

Η τεχνολογία έδωσε τη δυνατότητα στον εμπειροτέχνη μουσικό και τραγουδιστή παντού στον κόσμο όχι μόνο να διδάσκεται την παράδοση του μέσα από τους διαύλους της, ισχυροποίησε όμως σε μεγάλο βαθμό τον παράγοντα της αναπόδραστης αλληλεπίδρασης μεταξύ των διαφόρων μουσικών ειδών με

αποτέλεσμα να μεταβάλεται πλέον με ταχύτατους ρυθμούς αυτό που εκτιμάται ως ένας από τους θησαυρούς που μας κληροδοτεί η παράδοση του κάθε τόπου και που δεν είναι παρά ο ιδιαίτερος τρόπος έκφρασης, το μουσικό και γλωσσικό ιδίωμα, ένα στοιχείο μοναδικό που καθορίζει το "χρώμα" τη "μυρωδιά" και τη "γένυση" της μουσικής κάθε περιοχής, με άλλα λόγια την πραγματική ταυτότητά της. Εννοείται βέβαια ότι και αυτό, μαζί με τόσα άλλα, έχει σήμερα αρκούντως υποτιμηθεί εκ μέρους των παραγόντων εκείνων που χάριν του οικονομικού κέρδους ευτελίζουν την ουσία του μετατρέποντας την σε αντικείμενο τουριστικού ενδιαφέροντος. Ωστόσο το ιδίωμα, το πραγματικό τοπικό χρώμα είναι κάτι πολύ περισσότερο από αυτό και για μας σήμερα ιδιαίτερα πολύτιμο.

Αυτό λοιπόν το εν ανεπαρκεία σήμερα αγαθό προσφέρουν και μάλιστα γενναιόδωρα οι συντελεστές του δίσκου αυτού: Το χρώμα. Και ασφαλώς όχι ως απλή εξωτερική εμφάνιση που περιορίζεται στην επιφάνεια των πραγμάτων, αλλά ως καλλιτεχνικό αντικείμενο που αντιστοιχεί στις ιδιαίτερες συνθήκες ζωής, που το δημιούργησαν και που ενσωματώνει, μεταξύ άλλων, αξίες που αφορούν την τέχνη.

Γιώργος Ε. Παπαδάκης

ΝΥΣΤΑΞΑΝ ΤΑ ΜΑΤΑΚΙΑ ΜΟΥ

*Νυστάξαν τα ματάκια μου, νυστάξαν τα καημένα.
Το πως κοιμούνται μοναχά και συντροφιά δεν έχουν.*

*Δuo φύλλα έχει η πόρτα σου, δεν ξέρω ποιο ν' ανοίξω.
Ρίξε νερό στην πόρτα σου να 'ρθώ να ξαγλιστρήσω.*

Να βρω 'φορμή 'πτή μάνα σου, να 'ρθώ να σε φιλήσω.

Παλιός σκοπός και τραγούδι της αγάπης. Αν και καθιστικό ακολουθεί ωστόσο ένα ρυθμικό σχήμα παρόμοιο με εκείνο του τοπικού χορού που φέρει το όνομα "Καραμαντατικός".

ΠΑΝΑΓΙΩ - ΓΑΪΤΑ

Άι, βάλε, κρασί μωρή Πανάγιω μου,
άι, βάλε κρασί στο μαστραπά
και βγάλ'το στον αγέρα,
άιντε δε σ' αρνιού-, σ' αρνιούμαι, περισσότερα.

Αχ κι αν δεν το πιω, μωρή Πανάγιω μου,
αχ κι αν δεν το πιω την Κυριακή,
το πίνω τη Δευτέρα,
άιντε δε σ' αρνιού-, σ' αρνιούμαι, περισσότερα.

Άι για πάρε συ, μωρή Πανάγιω μου,
άι, για πάρε συ τη ρόκα σου
και γώ τον ταμπουρά μου
άιντε δε σ' αρνιού-, σ' αρνιούμαι, χαλασιά μου.

Αχ, και πάμε να, μωρή Πανάγιω μου,
αχ και πάμε να γλεντήσουμε
πέρα στην πεθερά μου
άιντε δε σ' αρνιού-, σ' αρνιούμαι, χαλασιά μου.

Αχ ν' έτσι είν' ο κο-, μωρή Πανάγιω μου,
αχ ν' έτσι είν' ο κόσμος κι ο ντουνιάς
σαν τον τροχό γυρίζει,
άιντε δε σ' αρνιού-, σ' αρνιούμαι, κρύα βρύση.

Τραγουδι της γαμήλιας πομπής.
Μ' αυτό πέρνουν τον κουμπάρο, τον βλάμη,
τον γαμπρό, αλλά κυρίως τη νύφη.
Τραγουδιέται ακόμα και στον στολισμό της νύφης.
Στην παρούσα εκτέλεση προηγείται
και έπεται του τραγουδιού ο σκοπός "γάϊτα"
που είναι χορός της νύφης.

Σ' ΑΓΑΠΩ ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ ΜΟΥ

Σ' αγαπώ γα-,γαρού-,γαρουφαλιά μου,
μην το μάθει άλλος κανείς άιντες, άιντες
μην το μάθει άλλος κανείς.

Μόνο εγώ και συ, και συ, κυρά μου,
και το άστρο της αυγής άιντες, άιντες
και το άστρο της αυγής.

Κάν' τα τα μα-μαλλιά, μαλλιά σου καν' τα
κάν' τα σκάλες ν' ανεβώ άιντες, άιντες
κάν' τα σκάλες ν' ανεβώ.

Να φιλήσω τη, βρε την ελιά σου
και τον άσπρο σου λαιμό άιντες, άιντες
και τον άσπρο σου λαιμό.

εις μνήμην Χρήστου Παπαχρήστου (Πάπα)

Τραγουδι της αγάπης, του τραπεζιού.
Συνηθιζόταν στις οικογενειακές συναθροίσεις
και το τραγουδούσαν χωρίς όργανα.
Η συνοδεία των οργάνων εδώ εμπνέεται
από την παράδοση της περιοχής και αναδεικνύει
με εξαιρετικό τρόπο το τραγουδι αυτό.

ΑΣ ΠΑ΄ ΝΑ ΙΔΟΥΝ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΜΟΥ

Ας πα να ιδούν τα μάτια μου πώς τα περνάει η αγάπη μου.
Μη βρήκε αλλού κι αγάπηση κι εμένα μ' απaráτησε.
Τα χιόνια-χιόνια περπατώ να βρω τα μάτια π' αγαπώ.
Τα χιόνια τ'άλειωσε η βροχή και συ κοιμάσαι μοναχή.
Τα χιόνια λειώνουν στα βουνά κι εσύ σαι ακόμα σν' Ξεντειιά.
Ποιος στο είπε δεντρολάκι μου δε σ' αγαπώ πουλάκι μου.
Αν στο είπε ο ήλιος να μη βγει τ' αστρί να μην Ξημερωθεί.
Μη στο είπε τ' αρχοντόπουλο της χήρας μοναχόπαιδο.
Τα χιόνια-χιόνια λειώσανε και μεις δεν ανταμώσαμε.
Τα χιόνια τα 'λειωσε ο καιρός και 'γω 'μαι ακόμα μοναχός,
τα χιόνια τα 'λειωσε η βροχή και 'γω κοιμάμαι μοναχή...

Χαραγμμένο στη μνήμη της Θεανώς Τζήμα με τις φωνές των αρχηχορωδών Μαγδαληνής Μούσιου το γένος Τζιουμάκα, Μαγδαληνής Μηρτσέκη το γένος Μησιακούλη, Βασιλικής Μηρτσέκη, Ευθυμίας Γκάσιου ...

Μια άλλη και σπάνια τοπική μελωδική εκδοχή του γνωστού τραγουδιού της Ξενητιάς που εδώ εκτελείται από την κ. Θεανώ Τζήμα με το χαρακτηριστικό και ιδιωματικό τρόπο της περιοχής. Τραγουδι των γυναικών κυρίως. Συμφωνά με τη μαρτυρία της κ. Τζήμα, το τραγουδούσαν συνήθως κατά την εργασία στην ύπαιθρο, στον τρύγο, ή όταν πήγαιναν στο δάσος για εύλα και ιδιαίτερος σε μέρη όπου το περιβάλλον δημιουργούσε αντιλάλους γιατί η ευχαρίστηση απ' αυτό τις βοηθούσε να μετριάσουν το σωματικό μόχθο.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ ΜΟΥ ΜΥΡΙΣΕ [του ΓΙΩΡΓΗ ΠΑΛΛΑ] -ΤΣΑΜΙΚΟ

Βασιλικός μου μύρισε,
για ειδέστε ποιος διαβαίνει;

Ο Γιώργη-Πάλλας διάβαινε,
στα Γιάννενα πηγαίνει.
-Καλή σου μέρα, Μπέη μου,
-καλώς το Γιώργη Πάλλα.

-Γιώργη μ' πώς τά 'χεις τα χωριά,
πως τα χ'ς τα βιλαέρτια;
-Σε προσκυνούν αφέντη μου
και σου φιλούν το χέρι.

Τις απαλάμες χτύπησε,
τον καφετζή διατάζει
φκιάστε του Γιώργη τον καφέ
και κάψτε το τσιγάρο.

Και τούρκικα κουβεντιάζε
και τούρκικα τους λέει
το Γιώργο να χαλάσουνε,
το φοβερό τον κλέφτη.

μα ο Γιώργος τα κατάλαβε
τα τούρκικα τα ξέρι,
και βγάζει την ισοβέργα
το Μπέη μαχαιρώνει.

Ενδιαφέρουσα τοπική παραλλαγή τραγουδιού που αναφέρεται, εδώ μεν στον κλέφτη Γιώργο Πάλα, αλλά σύμφωνα με άλλη εκδοχή του τραγουδιού που δημοσίευσε το 1958 ο Αθανάσιος Χ. Γιάγκας και το "Ινστιτούτο Ηπειρωτικών Μελετών" ("Ηπειρωτικά Δημοτικά Τραγούδια" σελ. 590) σε άλλο πρόσωπο (Γιώργη - Μήτσο).

Όπως φαίνεται πρόκειται για αστικό γιαννιώτικο τραγούδι που δημιουργήθηκε με αφορμή περιστατικό κατά το οποίο ο εν λόγω Γιώργης ερωτάται από τον Μπέη περί της υποταγής των τόπων από τους οποίους έρχεται:

- "Γιώργη μ' πώς τ' άχεις τα χωριά, πώς τ' άχ'ς τα βιλαέτια";

- "Σε προσκυνούν αφέντη μου και σου φιλούν το χέρι".

Η απάντηση όμως αυτή φαίνεται πως δεν ήταν ικανοποιητική και γι' αυτό:

"Τις απαλάμες χτύπησε τον καφετζή διατάζει:

- Φτιάξτε του Γιώργη τον καφέ και κάψτε το τσιγάρο".

Όμως την άλλη στιγμή: "Και τούρκικα κουβέντιασε, και τούρκικα τους λέει:

- Το Γιώργο να χαλάσουμε τον φοβερό τον κλέφτη".

Αλλά για κακή τύχη του Τούρκου: "Μα ο Γιώργος τα κατάλαβε, τα τούρκικα τα ξέρε

και βγάξει την ισόβεργα τον Μπέη μαχαιρώνει".

ΑΣΤΡΙ ΜΟΥ ΚΙ ΑΣΤΡΙΤΙΣΙ

Ωρέ ν' άστρι μου κι αστρίτσι μου, μπω μπω κι αυγερινέ.
Ωρέ γρηγόρα βασίλειψε μπω μπω στη γειτονιά.
Ωρέ ποιόν αφέντη καρτερείς την ποιο κυρά.
Ωρέ ν' ούδ' αφέντη καρτερώ μπω μπω ν' ουδέ κυρά.
Ωρέ καρτερώ τη σκλάβα μου μπω μπω να τήνε- δω.
Ωρέ πο'χει τα χείλη κόκκινα μπω μπω για φίλημα.
Ωρέ πο'χει τη μέση τη λιανή μπω μπω για αγκάλιασμα.
(ή για σφίξιμο)
Ωρέ πο'χει τα μάτια σαν ελιά μπω μπω για χάψιμο.
Ωρέ πο'χει τα στήθια σα χαρτί μπω μπω για γράψιμο.

εις μήνην μπάρμπα Κώστα Μπαρού.

Της αγάπης. Τραγουδιέται στις οικογενειακές
και κοινωνικές συναθροίσεις ως επιτραπέζιο.
Η κ. Θεανώ Τζήμα καταθέτει εδώ μια ερμηνεία
μοναδικής αυθεντικότητας.

ΤΙ ΝΑ ΤΟΝ ΚΑΝΩ ΤΟ ΝΤΟΥΝΙΑ [ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ]-ΝΤΑΝΤΩ

Αχ τι να τον κά', τι να τον κάνω τον ντουνιά,
αχ τον έρημο τον κόσμο, καημένη Αναστασιά,
αχ τον έρημο τον κόσμο ν' εσύ σαι κι άλλη καμιά.

Αχ θα φύγω μά-, θα φύγω μάνα μ' μακριά,
αχ πολύ μακριά στα ξένα, καημένη Αναστασιά,
αχ πολύ μακριά στα ξένα, κοντούλα Λείμονια.

Αχ θα κάνεις χρό-, θα κάνεις χρόνους να με δεις,
αχ καιρούς να μ' ανταμώνεις, καημένη Αναστασιά,
αχ καιρούς να μ' ανταμώνεις, ν' εσύ 'σαι κι άλλη καμιά.

Αχ θ' αφήσω φι-, θ' αφήσω φίλους συγγενείς,
αχ και μια καρδιά να κλαίει, καημένη Αναστασιά,
αχ και μια καρδιά να κλαίει, κοντούλα Λείμονια.

Τραγουδι της Ξενητιάς.
Χορεύεται ως αργός συρτός.
Αν και δεν είναι στις πρώτες προτιμήσεις
των χορευτών της περιοχής, δεν λείπει πάντως
από το ρεπερτόριο των οργανοπακτών
που το παίζουν συνήθως
στο πρώτο μέρος του προγράμματός τους.
Εδώ μετά το τέλος του τραγουδιού
οι μουσικοί κλείνουν με έναν αρβανίτικο σκοπό (Ντάντω).

ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΤΟΥΡΚΟΪΠΟΥΛΟ

Ένα μικρό Τουρκόϊπουλο, σουλτανοτρανεμένο ν' αμάν
αγάπησέ μια Ρωμιλιά.

Αγάπησε μια Ρωμιλιά, γυναίκα να τήν πάρει ν' αμάν
κι η Ρώμη δεν τον ήθελε.

Κι η Ρώμη δεν τον ήθελε, άντρα Τουρκό δεν παίρνει ν' αμάν
και παίρνει δίπλα τα υβουνά.

Και παίρνει δίπλα τα υβουνά, δίπλα τα κορφοβούνια ν' αμάν
το μονοπάτι τ' ν' έβγαλε.

Το μονοπάτι τ' ν' έβγαλε, μπροστά στον 'Αγιο-Γιώργη ν' αμάν
ν' Αγιε μου ν' Α-, ν' Αγιε μου ν' Αγεώργιε.

Ν' Αγιέ μου ν' Αγεώργιε μεγάλο είν' τ' όνομά σου ν' αμάν
σου τάζω λάδι και κερί.

Σου τάζω λάδι και κερί, 'κοσπέντε δράμια ασήμι ν' αμάν
να με γλυτώσεις τ' ορφανό.

Να με γλυτώσεις τ' ορφανό, απ' του Τουρκού τα χέρια ν' αμάν
κι εφτύς τα μάρμαρα άνοιξαν.

Κι εφτύς τα μάρμαρα άνοιξαν κι η κόρη μπαίνει μέσα ν' αμάν
ν' Αγιε μου ν' Α-, ν' Αγιε μου ν' Αγεώργιε.

εις μνήμην Ρήνας Κολοκύθα, Θεοδούλας Μησιακούλη και Καλλιόπης Δούκα.

Εξαιρετικό αν και όχι πολύ γνωστό τραγούδι (σχεδόν ξεχασμένο)
στην περιοχή. Τεκμηριώνεται όμως από τη μαρτυρία
της κυρίας Θεανώς Τζήμα που επιπλέον το διασώσει
και που βεβαιώνει ότι το γνωρίζει από παλαιότερους κατοίκους
του χωριού της. Μια μαρτυρία που τοποθετεί το τραγούδι
στην παραδοσιακή συναυλία του τόπου κατά τα τέλη του 19ου αιώνα.

ΕΝΑ ΠΟΥΛΙ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟ

Αχ ν' ένα πουλί θαλασσινό
κι άλλο πουλί βουνίσιο,
αχ τα δυο πουλιά ν' εμάλωναν
τα δυο πουλιά μαλώνουν.

Αχ γυρίζει το θαλασσινό
και λέει στο βουνίσιο,
αχ μη με μαλώνεις βρε πουλί
και μη με παραπαίρσ'.

Αχ ν' εγώ πουλί μ' δεν κάθομαι
στον τόπο σου να ζησω,
αχ θα κάτσω Μάη και Θερτή
ν' Απρίλη κ' Αλωνάρη.
ή (κι όλον τον Αλωνάρη).

Αχ και κατά το Φθενόπωρο
ν' όπου τρυγούν τ' αμπέλι,
αχ ν' αφήνω γεια στη μάνα μου
και γεια στην αδελφή μου.

Αχ ν' αφήνω στη γυναίκα μου
τρία σπυριά φαρμάκι,
αχ το 'να να παίρνει το πρωί
τ' άλλο το μεσημέρι
αχ το τρίτο το φαρμακερό κοντά το βράδυ-
βράδυ.

Τυπικό μοιρολόι που τραγουδιέται
σε δυο διαφορετικές εκδοχές.
Μια περισσότερο "τραγουδιστική"
όπως η παρούσα, και μια άλλη,
που θα λέγαμε, τελεστική,
αφού αποτελεί μέρος της αυθόρμητης
θρηνητικής έκφρασης ενώπιον του νεκρού.

ΤΙ ΣΟΥ ΕΪΠΑ ΚΑΙ ΜΟΥ ΚΑΚΙΩΣΕΣ

[ΛΑΜΠΑΔΑ]

Τι σου είπα και μου κακιώσες λαμπάδα μου γραμμένη.
Και 'γω πάνω στην ξενιτιά με την καρδιά καμένη.
Ν' αυτού που πας, Λιβέντη μου, να 'ρθώ και 'γώ κοντά σου
Να σ' φκιάχνω δείπνο να δειπνάς, γιόμα να γιοματίσεις.
Ν' εκεί που πάνω κόρη μου κοράσιο δεν πηγαίνει.
Ν' εκεί 'ναι Τούρκοι ανυπαντροί, Ρωμαίοι παντρεμένοι.
Σένα σε παίρνουν κόρη μου και μένα με σκοτώνουν.
Κλάψε ν' εσύ, κλαίω και 'γώ ώσπου να χωριστούμε.
Να χωριστεί η αγάπη μας κι ο πόνος της καρδιάς μας.

Τραγούδι της ξενιτιάς,
στον ίδιο μελωδικό τύπο
με το "Νυστάξαν τα ματάκια μου"
και το "Βασιλικός μου μυρισέ".
Εδώ μια χορωδιακή εκδοχή του χωρίς όργανα,
όπως δηλαδή τραγουδιέται
στις οικογενειακές συναθροίσεις.

Η ΛΥΓΕΡΗ

Μια λυγερή τραγουδάγε, ματάκια μου, σε κρουσταλλένιο πύργο
της πήρε αγέρας τη φωνή
στη θάλασσα την πάει,
κι όσα καράβια ν' άκουσαν

-κι όσα καράβια ν' άκουσαν, ματάκια μου, όλα λιμάνι πιάνουν.
Ν' ακούσουνε τη λυγερή
πώς τραγουδάει και λέει,
πανάθεμά σε ξενιτειά

-πανάθεμά σε ξενιτειά, ματάκια μου, και συ και το καλό σου.
Ξενίτεψες τον άντρα μου
πολύ μακριά στα ξένα,
δώδεκα χρόνους καρτερώ

-δώδεκα χρόνους καρτερώ, ματάκια μου, και τρεις τον περιμένω.
Κι αν δε φανεί κι αν δεν' κουστεί
καλόγρα θε να γένω,
σε μοναστήρι θα κλειστώ.

Γνωστό το θέμα αυτό
και από άλλες παραλλαγές κατά τόπους.
Επιτραπέζιο τραγούδι για τον πόνο
του χωρισμού που φέρνει η ξενιτιά.
Στο απαιτητικό αυτό
για τις εκφραστικές του ανάγκες τραγούδι,
η κ. Μαριάννα Τζήμα μας έδωσε
μια θαυμάσια ερμηνεία.

ΑΡΧΟΝΤΟΠΟΥΛΑ Ν ΕΠΛΕΝ ΝΥΦΙΑΤΙΚΟ

*Αρχοντοπούλα ν' έπλενε
στη βρύση στα πλατάνια,
άντε μωρή με μάρανες
στη βρύση στα πλατάνια,
άντε μωρή με ζούρλανες.*

*Είχε ασημένιο κόπανο
μαλαματένια πλάκα,
άντε μωρή με μάρανες
μαλαματένια πλάκα,
άντε μωρή με ζούρλανες.*

*Κι από το πλύμα το πολύ
κι απ' τα ψηλά τραγουδία,
άντε μωρή με μάρανες
κι απ' τα ψηλά τραγουδία,
άντε μωρή με ζούρλανες.*

*Σκίσκε, ραϊσके ο κόπανος
τσακίστηκεν' η πλάκα,
άντε μωρή με μάρανες
τσακίστηκεν' η πλάκα,
άντε μωρή με ζούρλανες.*

Τραγουδι της αγάπης
με χαρακτηριστικό του τα δυο διαφορετικά
ρυθμικά σχήματα (5σημος και 4σημος).
Αν και δεν συνηθίζεται,
τραγουδιέται πάντως κάποτε
και στο στόλισμα της νύφης.
Το τραγουδι τελειώνει με μια πατηνάδα
που παίζουν οι μουσικοί,
χαρακτηριστική της περιοχής.

ΤΡΥΓΟΝΑ

*Ν' αυτού ψηλά που περπατείς, τρυγόνα τρυγόνα
και χαμηλά λογιαζεις και κλαις κι αναστενάζεις.*

*Μην είδες τον ασίκη μου, τρυγόνα τρυγόνα
Τον άντρα το δικό μου, τον αγαπητικό μου.*

*Ν' εψές, προφές τον ήβρα εγώ, τρυγόνα τρυγόνα
στην άμμο ξαπλωμένο, τρυγόνα μου γραμμένη.*

*Μαύρα πουλιά τον τρώγανε, τρυγόνα τρυγόνα
κι άσπρα τον τριγυρούσαν, τρυγόνα μου γραμμένη.*

Η γνωστή σε όλη την Ηπειρο Τρυγόνα,
εδώ σε μια πολυφωνική
και ιδιαίτερα υποβλητική εορηνεία,
τόσο από τις φωνές, όσο και από τα όργανα.

ΤΖΑΜΑΡΑ

Η τζαμάρα είναι μουσικό όργανο αλλά και τύπος μουσικής σύνθεσης, που ονομάζεται έτσι επειδή η μελωδία προσαρμόζεται τεχνικά και εκφραστικά στις ιδιαιτερότητες της τζαμάρας. Υπάρχει πολύ πλούσια φιλολογία στην παράδοσή μας σχετικά με το όργανο αυτό. Πλήθος είναι οι αναφορές του στα δημοτικά τραγούδια.

Σύμφωνα με πολλές λαϊκές παραδόσεις, η τζαμάρα έχει μαγικές ιδιότητες. Σε δημοτικό τραγούδι υπάρχει ο στίχος: “Κί’ ούτε στην ακροποταμιά τζαμάρα μη βαρέσεις”. Στην Αχαΐα μια άλλη λαϊκή παράδοση λέει: “Τον τζουρλά τον έφτιαξε ο διάολος από καλάμι, για να διασκεδάει. Δεν πρέπει λοιπόν να τον παίζουν μεσάνυχτα, γιατί μαζεύονται οι διαόλοι και χορεύουν. Ο Χριστός όμως για να ταπεινώσει τον διάολο, έφτιασε την τζαμάρα, με πολύ δυνατότερη φωνή από τον τζουρλά. Ο διάολος εφτόνεψε και για να του χαλάσει τη φωνή, έκαμε κρυφά μια τρۇπα στην κάτω μεριά στο πίσω μέρος. Αλλά τότες η τζαμάρα έβγαλε καλύτερη φωνή κί’ έτσι έσκασε ο διάολος από το κακό του. Την τζαμάρα ό,τι ώρα κι αν τη βαράς, δε φοβάσαι”. Ο Δ. Λουκάτος αναφέρει πως στο Μεγανήσι (Λευκάδος) λένε τη φράση: “Βαρεί τζαμάρα” δηλ. είναι κουτός.

ΣΤΑΘΕΙΤΕ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑ ΚΑΤΩ ΣΤΑ ΕΞΙ ΜΑΡΜΑΡΑ

*Σταθείτε παλληκάρια, σταματήσετε, ωρέ σταματήσετε.
Πολύ κρασί μην πιείτε και μεθύσετε, ωρέ κί’ αρρωστήσετε.
Και πέσετε στο στρώμα στο προσκέφαλο, ωρέ στο προσκέφαλο.
Μάνα, καημένη μάνα, ‘φ’ όντας μ’ έκανες, ωρέ ‘φ’ όντας μ’ έκανες.
Με πίκρες με φαρμάκια με κουνάριζες, ωρέ με κουνάριζες.
Σαν ήμουν παλληκάρι δέκα οχτώ χρονώ, ωρέ δέκα οχτώ χρονώ.
Την πέτρα ν’επατούσα και ‘βγαζε νερό, ωρέ και ‘βγαζε νερό.
Κί’ εσύ, Παπά μου κλέφτη και γραμματικέ, ωρέ και γραμματικέ.
Για μάσ’ τα παλληκάρια και ‘βγα σε βοννό, ωρέ και ‘βγα σε βοννό.
Για μάσ’ και τα δικά μας για να γέν’ πολλά, ωρέ για να γέν’ πολλά.
Να φκιάζουν τα μαργαρίκια τα μεταξωτά, ωρέ τα μεταξωτά.*

Τραγούδι που λέγεται, και σηματοδοτεί, το τέλος του γλεντιού, της διασκέδασης. Ακούγεται συνήθως το πρωί, μετά το ξενύχτι και λέγεται επίσης “Ξεπροβodiάρικο”. Συνήθως το τραγούδι κλείνει με το νυφιάτικο σκοπό, αλλά εδώ προτιμήθηκε, για λόγους μουσικής συνάφειας ένας άλλος σκοπός της περιοχής.

Η μάνα Θεανώ Τζήμα [Γκόσιου το πατρικό της] γεννηθηκε στην Καστανιανη της Κόνιτσας το 1934 από Καστανιανίτες γονείς και έζησε εκεί ως τις αρχές της δεκαετίας του 1960. Οπως ήταν φυσικό, για την εποχή εκείνη, τα μόνα μουσικά της ακούσματα ήταν τα παραδοσιακά τραγούδια του τόπου, τα οποία συνόδευαν κάθε κοινωνική εκδήλωση και κάθε δραστηριότητα των ανθρώπων μη εξαιρουμένης και της σκληρής χειρονακτικής εργασίας.

Πέραν αυτού όμως είχε την τύχη ο πατέρας της Βησσαρίων Γκόσιος και τα αδελφια της να είναι άνθρωποι με μουσικό ταλέντο και γνώστες της μουσικής μας παράδοσης.

Η κόρη Μαιρηέννη [Μαριάννα] Τζήμα γεννηθηκε στην Καστανιανη της Κόνιτσας το 1956 και έζησε εκεί τα πρώτα παιδικά χρόνια. Τα μουσικά της ακούσματα είναι ποικίλα αλλά δεν έπαψε ποτέ να ακούει τους εξαιρετους παραδοσιακούς οργανοπαικτες της περιοχης,τη μάνα της, τους θείους και θείες της που την βοήθησαν να βρει και αυτή το δρόμο της παραδοσιακής μουσικής.

Απευθύνω ένα μεγάλο και εγκάρδιο ευχαριστώ για την θερμή συμπαράσταση στην έκδοση που ξεκινήσαμε, μια επιμελημένη εργασία που βρίσκει ανταπόκριση στο όνομα της Μαριάννας Τζήμα, που είναι η ψυχή και η καρδιά αυτού του έργου...

Μια συνεργασία που για μένα είναι ονειρομένη, το να δουλέψεις με την Μαριάννα και τη Θεανώ, τον Κατσαρό, τους μουσικούς αυτούς, τον Παπαδάκη, τον Λυμπερόπουλο, είναι πολύ μεγάλη ευθύνη. Αισθάνομαι σαν μέλος της οικογένειάς τους, τους αισθάνομαι δικούς μου ανθρώπους. Μετά από αυτή την συνεργασία νιώθω πιο πλούσιος και περισσότερο οπλισμένος για να συνεχίσω.

Τέλος ευχαριστώ το ΔΙΚΤΥΟ, που υποστηρίζει και φιλοξενεί εκείνες τις προσπάθειες, που αντιμετωπίζουν την παράδοση ως ζώσα και δείχνουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την καλλιτεχνική της αξία. Ελπίζω η πολύ καλή συνεργασία μας να συνεχιστεί και στο μέλλον, με κοινό στόχο πάντα, την αναβάθμιση της πολιτιστικής παρουσίας του τόπου μας.

Πάγγος Κωτσίνης

Τραγουδίσσαν:

ΘΕΑΝΩ ΚΑΙ ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΤΖΗΜΑ

Φωνητικά:

ΝΙΚΟΣ ΚΑΤΣΑΡΟΣ, ΣΠΥΡΟΣ ΑΛΕΥΡΩΝΤΑΣ, ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΟΥΜΖΗΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΩΤΣΙΝΗΣ

Έπαιξαν οι μουσικοί:

Κλαρίνο και τζαμάρα: **ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΩΤΣΙΝΗΣ**

Βιολί: **ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΟΥΜΖΗΣ, ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΡΕΜΕΤΗΣ, ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΓΚΟΥΒΕΝΤΑΣ**

Λαύτα και πολιτική λύρα:

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Λαούτο:

ΣΩΤΗΡΗΣ ΜΠΟΥΡΜΠΟΣ, ΝΙΚΟΣ ΜΕΡΜΗΓΚΑΣ

Ντέφι:

ΝΙΚΟΣ ΚΑΤΣΑΡΟΣ, ΣΠΥΡΟΣ ΑΛΕΥΡΩΝΤΑΣ

Μουσική επιμέλεια

και διασκευές κομματιών:

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΩΤΣΙΝΗΣ

Μουσικολογικά σχόλια:

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Ηχοληψία

ΗΛΙΑΣ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Studio ΗΧΕΙΟΝ

Μίξη:

ΗΛΙΑΣ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ,

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΩΤΣΙΝΗΣ

Mastering:

FABEL,

ΘΕΟΔΩΡΟΣ

ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

Εξώφυλλο,

σχεδιασμός έκδοσης:

ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΑΠΙΡΗΣ

www.tangram.gr

Αφιερωμένο στη λαϊκή μουσική που δοξάστηκε, και από τις γυναίκες του τόπου μου, αυτές τις γυναίκες που πέτρα στην πέτρα μεγάλωσαν γενείς, στήριξαν την πολιτισμική οικογένειά φροντίζοντας τα χωράφια, τα ζώα, τους ανήμπορους γέροντες και τα μικρά παιδιά τους που δεμένα στις σαβανιτσές τα παίρνουν μαζί τους στα χωράφια.

Με μόνο όπλο τα δυο τους χέρια και την καρδιά τους ξεχούθησαν και έκαναν την κάθε μέρα τους ένα έπος. Πόντησαν στην ψυχή και στο σώμα, πάγωσαν στα κρύσταλλα του χειμώνα, έλειψαν στα λιπάρια του καλοκαιριού και όμως στον ανήφορο για το μάζεμα των ζώλων τραγουδούσαν: «Ας πα να ιδούν τα μάτια μου πώς τα περνάει η αγάπη μου!» αυτές τις γυναίκες τιμώ και αυτά τα τραγούδια που εκείνες τραγουδούσαν ας γίνουν το αθάνατο γαϊτανάκι που θα ενώσει τις ψυχές μας.

Ευχαριστώ θερμά τον κ. Μίλτο Ζαφείρη που μου προσέφερε τόσο ηθική όσο και υλική βοήθεια σε αυτή μου την προσπάθεια. Ευχαριστώ στον ίδιο και την οικογένειά του τα καλύτερα.

Ευχαριστώ τους μουσικούς που με βοήθησαν στην υλοποίηση αυτού του έργου και ιδιαίτερα τον κ. Γιώργο Κωτσώνη γιατί χωρίς την πολύτιμη βοήθεια του αυτή η καταγραφή δεν θα ήταν δυνατόν να γίνει, τον κ. Ηλία Αιμιλιανόπουλο για την πολύπλευρη συνδρομή του, τον κ. Θεόδωρο Χρισσανθόπουλο, τους φίλους μου Νίκο Κατσάρο και Μαρία Μούσιου-Σάλτα για την συμπαράστασή τους.

Ευχαριστώ τους παλαιούς φωτογράφους για το πολύτιμο υλικό που μας άφησαν.

Ευχαριστώ την κ. Ουρανία Δριβα-Κατσαρού, και τον κ. Ηλία Παπαφράγκο, φιλόλογους για τις διορθώσεις των κειμένων, τον καθηγητή του πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. Βασίλη Ντούκα, τον κ. Γιώργο Παπαδάκη, τον κ. Κοτόλολη και την αδελφότητα Δροσοπηγιωτών, τον Δημό Μαστροχωρζιών Κόνιτσα, την κοινότητα Φούρκας, την Προεδρική Ένωση Περσουλανής και τέλος την αδελφότητα Καστανιαντών.

ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΤΖΗΜΑ

Πιστεύουμε ότι τέτοιες προσπάθειες που αποτελούν πραγμάτωση ανείρων ζωής και κατάθεση ψυχής, αλίσουν της υποστήριξης και της αγάπης μας. Νιώθουμε την ανάγκη να συγχροούμε τις κυρίες Θανάω και Μαριάννα Τζήμα καθώς επίσης και όλους τους συντελεστές που βοήθησαν σ' αυτή την παραγωγή. Καλή ακρόαση.

Για την Δικτυο
ΠΑΡΙΣ ΜΗΤΣΟΥ